

Możesz również skontaktować się z Sekretariatem przez e-mail,
listownie lub telefonicznie:

Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages

Directorate General IV
Education, Culture and Heritage, Youth and Sport

Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex.
Telefon (repcja) +33 (0)3 88 41 20 00
E-mail: minlang.secretariat@coe.int

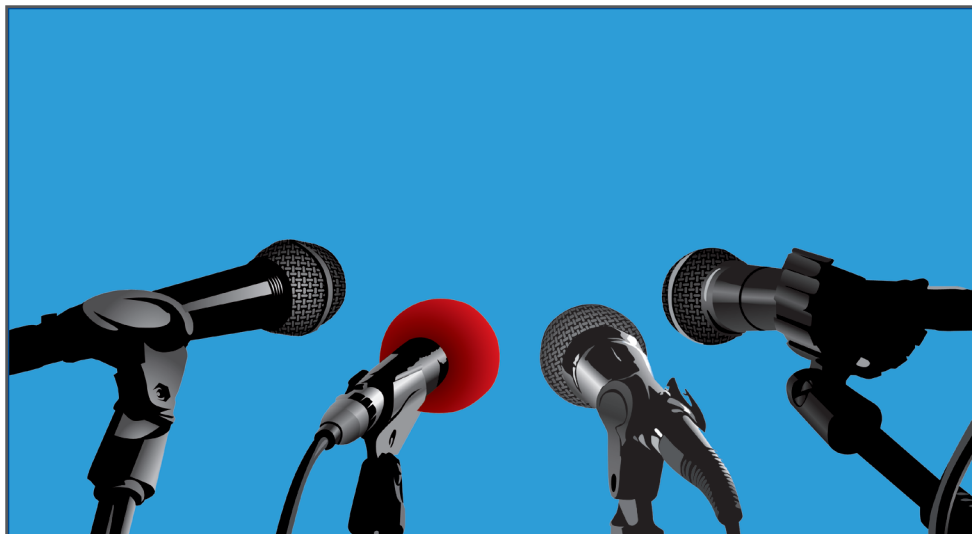

Europejska Karta Języków Regionalnych i Mniejszościowych

Udzielmy głosu językom regionalnym i mniejszościowym

Karta:
Udzielmy głosu
językom
regionalnym i
mniejszościowym

Używanie języka umacnia go. Używaj go, by go nie stracić!

Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych to unikatowy traktat podpisany przez państwa, które przyłączyły się do współtworzenia przyjaznej językom przyszłości.

Proces zanikania języka może być powstrzymany, a nawet odwrócony, jak pokazują przykłady z wielu krajów, gdzie młodsze pokolenie uczy się posługiwać językami, którymi tradycyjnie mówiono w rodzinach i regionach. W ten sposób ocalono całe kultury, które znowu rozwijają się pomyślnie.

Jednakże nie dotyczy to wszystkich języków europejskich. W rzeczywistości liczba ludzi mówiących niektórymi językami stale spada. Jeśli ten trend nie zostanie odwrócony, to w sposób nieunikniony doprowadzi do zaniku języków w regionach, w których były one tradycyjnie używane przez wieki i stanowią integralną część regionalnej tożsamości.

Kraje, które przyłączyły się do rodziny Karty zdecydowały się chronić i promować języki, których dotyka ryzyko marginalizacji tam, gdzie języki te są tradycyjnie obecne.

Używanie języka w życiu codziennym

Karta zawiera precyzyjne wytyczne, w jaki sposób języki mniejszościowe lub regionalne powinny być chronione i promowane w życiu codziennym.

Od państw wymaga się zapewnienia edukacji, udostępnienia mediów, takie jak prasa, radio i telewizja w językach regionalnych lub mniejszościowych, jak również obecności tych języków w administracji publicznej.

Karta promuje używanie języków regionalnych lub mniejszościowych we wszystkich aspektach życia codziennego, od drogowskazów przez opiekę zdrowotną, po kontakt z władzami publicznymi.

Języki regionalne lub mniejszościowe

Karta obejmuje języki, które odróżniają się od języka(ów), którym(i) mówi większość społeczeństwa, nawet jeżeli liczba posługujących się nimi użytkowników jest niewielka. Języki imigrantów a także dialekty języka urzędowego nie są uznawane za języki regionalne lub mniejszościowe.

Używanie języka jest kluczowe

Beneficjentami Karty są same języki gdyż Karta zachęca do ich aktywnego używania we wszystkich sferach życia publicznego i prywatnego. Mówiący językami regionalnymi lub mniejszościowymi odgrywają kluczową rolę w osiągnięciu tego celu. Jedynie przez codzienne i aktywne używanie język może żyć i rozwijać się.

Umacnianie pokoju i wzajemnego zrozumienia

Poszanowanie języków regionalnych lub mniejszościowych i promowanie ich używania nie koliduje z językami urzędowymi w poszczególnych państwach i potrzebą uczenia się ich. Odwrotnie: uznanie języków regionalnych lub mniejszościowych i poszanowanie dla mówiących nimi osób i związanej z nimi kultury przyczynia się do pomyślności społeczeństwa.

Poszanowanie dla języków i związanych z nimi kultur służy jednoczeniu kraju, a nie tworzeniu podziałów. Jest to najlepszy, a często jedyny sposób integracji ludzi różnego pochodzenia językowego i kulturowego.

Wspólne ramy dla państw europejskich

Karta jest jedynym wiążącym międzynarodowo instrumentem prawnym koncentrującym się na ochronie języków mniejszościowych. Daje państwom sygnatariuszom wspólne i uznawane międzynarodowo ramy dla ich polityk językowych. Ułatwia dostęp do bogatego doświadczenia w zakresie wzmacniania języków regionalnych lub mniejszościowych w praktyce. Karta należy do grupy konwencji, które wyrażają wieloletnią troskę Rady Europy w kwestii ochrony mniejszości narodowych, takie jak Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Ramowa Konwencja o Ochronie Mniejszości Narodowych.

Platforma współpracy między państwami i organizacjami pozarządowymi

Polityka przyjazna językom może być rozwijana jedynie we współpracy z osobami mówiącymi tymi językami. Wszystkie strony korzystają z takiej wzajemnej współpracy. Pomyślna implementacja Karty zależy od bliskiego dialogu pomiędzy władzami i społeczeństwem obywatelskim.

Monitoring – najważniejszy etap

Regularne monitorowanie, jak państwa stosują Kartę, sprawia, że traktat ten jest żywym i rozwijającym się instrumentem. Proces monitorowania często już we wczesnej fazie podnosi świadomość władz w kwestii potencjału bądź też niedociągnięć ich polityki językowej. Przyczynia się również do nawiązania konstruktywnego dialogu pomiędzy władzami i osobami mówiącymi danymi językami. Jednocześnie powstają też kontakty pomiędzy różnymi grupami językowymi.

Oś procesu

Wiele ulepszeń udało się wprowadzić we wczesnej fazie implementacji Karty. Inne problemy zostały rozwiązane w kolejnych etapach. Karta jest osią całego procesu, którego celem jest ochrona i tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju wszystkich języków, tak aby mogły kwitnąć i umacniać różnorodność językową w Europie.

Proces wprowadzania Karty w życie

Zaangażowani są 3 główni partnerzy:

- Rada Europy*
- państwo*
- organizacja pozarządowa lub inni przedstawiciele osób mówiących językami regionalnymi lub mniejszościowymi*

Konstruktywny dialog

Karta jest traktatem stworzonym przez Radę Europy i jej stosowanie jest stale monitorowane. Tak jak w przypadku wielu konwencji Rady Europy, monitoring jest dwuetapowy. W ramach pierwszego etapu państwo samo formułuje raport, dotyczący tego w jaki sposób traktat jest implementowany. Drugi etap jest oparty na niezależnym monitoringu przeprowadzanym przez Komitet Ekspertów powołanych przez ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich Rady Europy. Proces monitoringu dotyczy wszystkich stron: przedstawicielei rządu, administracji, organizacji pozarządowych i innych reprezentantów osób mówiących danymi językami. W ten sposób powstaje forum stałego dialogu dla wszystkich stron, które umożliwia osobom mówiącym językami regionalnymi lub mniejszościowymi zajęcie kluczowej pozycji w procesie implementacji Karty.

Komitet ekspertów

Regularny monitoring tego, jak państwa stosują Kartę jest prowadzony przez Komitet Ekspertów. Komitet bada każdy raport przedstawiony przez państwo i w oparciu o jego analizę przygotowuje sprawozdanie dla Komitetu Ministrów Rady Europy. Organy lub stowarzyszenia działające legalnie w danym kraju mogą zwrócić uwagę Komitetu Ekspertów na zagadnienia odnoszące się do zobowiązań przyjętych przez dane państwo. Przygotowując raport oceniający przedstawiciele Komitetu zwykle również składają wizytę w danym państwie (On-the-spot visit) w celu uzyskania dalszych informacji u odpowiednich władz i reprezentantów osób mówiących danymi językami. Praktyka ta sprawia, że traktat pozostaje żywym i rozwijającym się instrumentem.

Komitet Ministrów

Komitet Ministrów (składający się z ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich Rady Europy), na podstawie raportu oceniającego dostarczonego przez Komitet Ekspertów formułuje zalecenia dla rządów państw, które ratyfikowały Kartę. Zalecenia Komitetu Ministrów są najbardziej autorytatywnym instrumentem traktatu. Z praktyki wynika, że państwa podchodzą poważnie do owych zaleceń i mają one wpływ na politykę wielu z nich.

Transparentna praktyka

Opisany powyżej proces monitoringu implementacji Karty jest transparentny. Ważne jest aby zebrana w ten sposób wiedza mogła zostać udostępniona innym. Raporty z poszczególnych państw (przesyłane co trzy lata), oceny tych raportów przez Komitet Ekspertów i zalecenia Komitetu Ministrów są dostępne dla każdego na stronie internetowej Rady Europy.

Państwo

Podpisując i ratyfikując Kartę państwo podejmuje konkretne zobowiązania na rzecz języków, które mają być chronione w ramach Części III Karty (minimum 35 z 68 zobowiązań). W ciągu roku od ratyfikacji państwo przedstawia pierwszy raport dotyczący polityki prowadzonej zgodnie z Częścią II Karty oraz w kwestii środków podjętych dla wypełnienia zobowiązań zadeklarowanych przez dane państwo w ramach Części III. Kolejne raporty są przedstawiane co trzy lata. Zwykle państwo przygotowuje raport w konsultacji z przedstawicielami osób mówiących językami regionalnymi lub mniejszościowymi. Powyższa praktyka jest gorąco zalecana, ponieważ powoduje wzrost wzajemnego zrozumienia, które w wielu przypadkach samo w sobie przyczynia się do rozwiązywania problemów. Państwo ma obowiązek opublikować raport. Jest on potem również opublikowany na stronie internetowej Karty. Rada Europy może organizować seminaria, czy też spotkania, których celem jest pomoc państwu w przygotowaniu do ratyfikacji Karty. Państwo może również organizować spotkania zarówno w fazie przygotowywania swoich raportów jak i w procesie ich rozpowszechniania. Takie seminaria, czy spotkania mogą być również aranżowane, jako część rozpowszechniania informacji o raporcie oceniającym Komitetu Ekspertów i zaleceniach Komitetu Ministrów Rady Europy.

Organizacje pozarządowe i inni przedstawiciele osób mówiących językami regionalnymi lub mniejszościowymi

Organizacje pozarządowe i inni przedstawiciele osób mówiących danymi językami mogą w każdej chwili zawiadomić państwo, czy Radę Europy (poprzez Sekretariat Karty) o sprawach związanych z implementacją Karty. Są również zaproszeni do aktywnego udziału w przygotowywaniu raportów przedstawianych przez państwo. W procesie monitoringu, który następuje po przedstawieniu raportu przez państwo, organizowane są konsultacje z organizacjami pozarządowymi i innymi przedstawicielami osób mówiących danymi językami. W procesie tym podmioty te mogą również podejmować inicjatywę poprzez aktywne informowanie Sekretariatu Karty o sprawach związanych z implementacją traktatu.

Karta w skrócie

Struktura Karty

Część I

W Części I zdefiniowane są podstawowe założenia Karty.

Część II

W Części II wyrażony jest "duch Karty". Jego istotą jest uznanie języków regionalnych i mniejszościowych za przejaw bogactwa kulturowego. Przepisy w Części II odnoszą się do wszystkich języków tradycyjnie obecnych w danym państwie.

Część III

Państwo wskazuje języki, których mają dotyczyć bardziej szczegółowe przepisy Części III. Dla każdego języka państwo musi zastosować co najmniej 35 z 68 przepisów.

Część IV

Monitoring Karty jest kluczowym elementem w procesie jej implementacji. Monitoring i inne kwestie dotyczące stosowania Karty są zdefiniowane w Części IV.

Część V

Wejście w życie Karty i inne kwestie dotyczące podpisania i jej ratyfikacji są zdefiniowane w Części V.

CZĘŚĆ II

WYBÓR 98 ŚRODKÓW W SIEDMIU SFERACH ŻYCIA PUBLICZNEGO

Część III Karty dotyczy wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych tradycyjnie obecnych w danym państwie, bez względu na to, czy państwo wybrało dany język, by go chronić na podstawie bardziej szczegółowych przepisów.

Na podstawie Części II mają zastosowanie następujące podstawowe zasady:

- Istotą Karty jest uznanie języków regionalnych lub mniejszościowych za przejaw bogactwa kulturowego i potrzeba zdecydowanego działania na rzecz promowania tych języków. Wiele państw, które przystąpiły do Karty, chroni teraz i promuje języki, które wcześniej nie były nawet uznawane za część dziedzictwa kulturowego i językowego danego kraju.
- Karta wymaga również od państw poszanowania geograficznego zasięgu języków regionalnych lub mniejszościowych. W praktyce zasada ta staje się istotna, na przykład gdy państwo planuje zmianę granic administracyjnych w sposób, który może mieć negatywny wpływ na języki regionalne lub mniejszościowe.
- Jedną z podstawowych zasad Karty jest to, że użycie języka nie powinno ograniczać się jedynie do sfery prywatnej. Należy zachęcać do używania języków także w życiu publicznym. W oparciu o tę zasadę, władze państwowe i lokalne otwierają nowe obszary dla używania języka we wszystkich sektorach życia publicznego, takich, jak edukacja, administracja, sądownictwo, media i życie gospodarcze.
- Edukacja na wszystkich poziomach jest niezbędna dla rozwoju każdego języka. Karta wymaga od państw aby oferowały odpowiednie metody i środki do nauczania i studiowania wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych występujących na ich terenie. W ten sposób w wielu przypadkach udało się poprawić sytuację jeśli chodzi o zapewnienie nauki w danym języku lub obecności tego języka, jako osobnego przedmiotu w szkole. Dotyczy to również tych języków, które nie są chronione przez bardziej szczegółowe przepisy Części III Karty.

- Przyjazny językom duch Karty poszukuje pozytywnych i konstruktywnych rozwiązań dla ich rozwoju. Wymaga to promowania wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju, mówiącymi językami większościowymi, regionalnymi lub mniejszościowymi. Szacunek, zrozumienie i tolerancja w stosunku do języków stanowi istotę Karty. Jednakże Karta również jasno wymaga od państw wprowadzenia zakazu jakichkolwiek form nieuzasadnionego zróżnicowania, wyłączenia, ograniczenia, czy uprzywilejowania dotyczących posługiwania się danym językiem.
- Rola mediów jest kluczowa w promowaniu wzajemnego zrozumienia i szacunku dla innych, ich kultur i języków. Karta wymaga by państwa zachęcały media do realizowania tego celu.
- W wielu przypadkach języki regionalne lub mniejszościowe w danym państwie są jednocześnie używane w innym kraju często, jako języki dominujące. Karta wymaga by państwa aktywnie promowały wymianę transgraniczną. Może to dotyczyć wielu różnych rodzajów wymiany, takich jak dostępność mediów, kontaktów kulturalnych, czy współpracy w celu rozwoju programu nauki języka.

CZEŚĆ III

WYBÓR 98 ŚRODKÓW W SIEDMIU SFERACH ŻYCIA PUBLICZNEGO

Część III Karty zawiera 68 artykułów zawierających łącznie 98 środków wspierania języków wskazanych do ochrony na podstawie tej części. Dla każdego języka musi zostać podjętych co najmniej 35 zobowiązań w co najmniej 6 sferach życia publicznego. Jednakże, odzwierciedlając ducha Karty, dla większości języków państwa optowały za więcej niż jedynie wymaganym minimum. W praktyce może to oznaczać że:

Edukacja

- Osoby mówiące danym językiem mogą wysłać swoje dzieci do szkoły, która prowadzi naukę całkowicie w ich języku, czy też przynajmniej uczy tego języka, jako przedmiotu szkolnego na wszystkich właściwych poziomach: od przedszkola po wyższą uczelnię.
- Państwo ma obowiązek zapewnić taką edukację i zagwarantować odpowiednie szkolenie dla nauczycieli.

Sądownictwo

- Osoby mówiące językiem regionalnym lub mniejszościowym mogą używać własnego języka w sprawach sądowych bez dodatkowych kosztów za tłumaczenie
- Państwo musi zapewnić, by w sądzie ważne dokumenty były dostępne w tym języku.

Kontakty z władzami administracyjnymi

- Osoby mówiące językiem regionalnym lub mniejszościowym mogą wypełniać wszelkie formularze i prowadzić korespondencję z władzami w swoim języku, mogą używać swoich imion i nazw miejsc w swoim własnym języku i ich język jest używany na znakach.
- Państwo jest zobowiązane zagwarantować obsługę w organach administracyjnych w danym języku .

Media

- Osoby mówiące językiem regionalnym lub mniejszościowym mają możliwość korzystania ze stacji radiowych i telewizyjnych nadających całkowicie w ich języku, bądź samych programów prezentowanych w danym języku przez nadawców prywatnych lub publicznych; mogą również czytać gazety i mieć dostęp do utworów audiowizualnych w językach mniejszościowych
- Państwo ma obowiązek wspierać nadawanie w danym języku w ramach mediów publicznych, czy też zachęcać nadawców prywatnych do włączenia takich usług w ofertę i wspierać inne produkcje radiowe i telewizyjne w odpowiedni sposób.

Działalność kulturalna

- Osoby mówiące danym językiem mają dostęp do działalności kulturalnej, bibliotek i książek publikowanych w ich języku oraz do terminologii w swoim języku
- Państwo zobowiązuje się do zachęcania i wspierania działalności kulturalnej różnego rodzaju i zapewnienia by przedstawiciele danego języka byli włączeni w jej planowanie

Życie ekonomiczne i społeczne

- Osoby mówiące danym językiem mogą go używać, starając się o wsparcie socjalne i opiekę, zachęca się do używania języka we wszystkich sektorach życia ekonomicznego
- Państwo ma obowiązek eliminować wszelkie ograniczenia używania języków regionalnych lub mniejszościowych w miejscu pracy, jeśli nie są one jasno usprawiedliwione powodami praktycznymi.

Wymiana transgraniczna

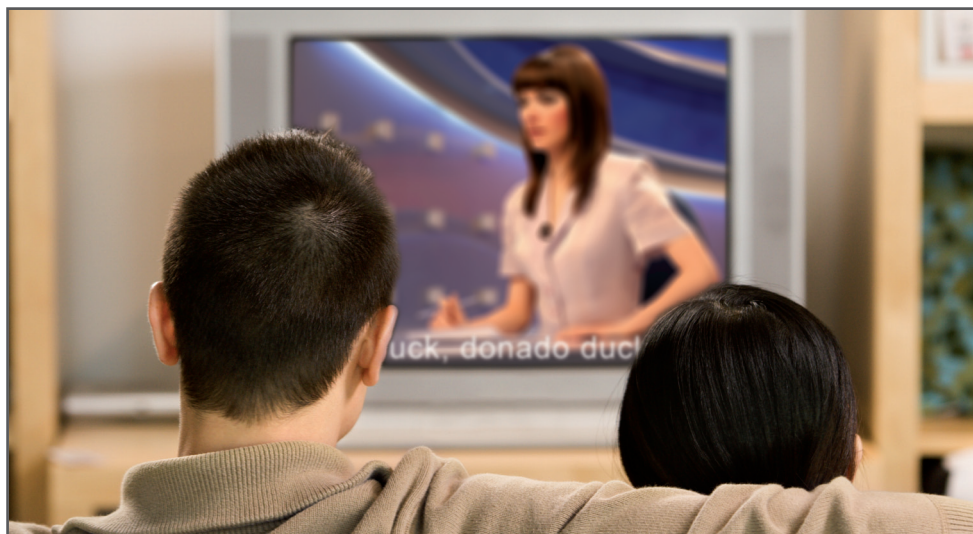
- Osoby mówiące danym językiem mogą korzystać z zagranicznej telewizji i radia, przyłączać się do działalności kulturalnej, czy też innych ulepszeń wynikających z otwartych granic z sąsiednimi krajami, gdzie używa się ich języka
- Państwo zobowiązuje się do wspierania działalności transgranicznej, gdy to konieczne poprzez zawieranie porozumień z sąsiednimi krajami.

Karta może mieć wpływ na życie codzienne

*Na wiele sposobów Karta wpływa
na pozycję języków regionalnych lub
mniejszościowych w życiu codziennym.*

Osoby mówiące danymi językami odgrywają kluczową rolę

Najważniejsze jest aby zrozumieć, że Karta, jest w swej istocie procesem ochrony i promowania języków regionalnych lub mniejszościowych. Najistotniejszą rolę w tym procesie odgrywa przeciętny użytkownik języka objętego ochroną w ramach Karty. Przyszłość języka zależy od codziennej praktyki w życiu prywatnym i publicznym. Jest konsekwencją wyborów dotyczących edukacji, codziennego korzystania z mediów i działalności kulturalnej. Zależy od okazywanej preferencji dla używania języka regionalnego lub mniejszościowego – gdziekolwiek jest to możliwe – w administracji i w kontaktach z władzami. Bez tego codziennego wkładu do językowego zróżnicowania Europy inne wysiłki okażą się bezowocne.

Oto kilka przykładów ukazujących, jak Karta zmienia życie codzienne ludzi:

- mają możliwość nauki swojego języka i mówienia nim w szkole
- mają możliwość wypełniania urzędowych formularzy w swoim języku
- mają drogowskazy i nazwy miejsc w swoim języku
- słuchają radia, oglądają telewizję lub czytają gazety w swoim języku
- cieszą się możliwością rozwijania swojej kultury we wszystkich jej aspektach, w literaturze, teatrze, na koncertach, festiwalach i w sztuce wizualnej we własnym języku, które wszystkie odzwierciedlają ich kulturę

Karta to proces z udziałem aktywnych partnerów

- w państwach
- w społecznościach posługujących się danymi językami
- w Europie

**Język się nie zużywa; im więcej go używasz,
tym stajesz się mocniejszy.
Używaj go, by go nie stracić!**

Na stronie internetowej Karty znajdziesz

- listę państw, które podpisały i ratyfikowały Kartę.
- jak stosuje się Kartę w każdym kraju w stosunku do każdego języka.
- wszystkie okresowe raporty państw.
- wszystkie raporty oceniające Komitetu Ekspertów.
- zalecenia kierowane do państw przez Komitet Ministrów Rady Europy.
- linki do dalszych źródeł i literatury dotyczącej Karty.
- wskazówki i wytyczne dla organów państwowych oraz organizacji pozarządowych dotyczące stosowania Karty i informacje, jak przygotować raporty okresowe.
- najnowsze wiadomości i informacje dotyczące stosowania Karty.
- pełen tekst Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych i raport wyjaśniający do niej.